

CHÂN DUNG KHOA HỌC

GS. TS ĐOÀN THIỆN THUẬT
MỘT NHÀ GIÁO NGHIÊM TÚC
MỘT NHÀ KHOA HỌC PHỤC VỤ CUỘC SỐNG

NGUYỄN THỊ VIỆT THANH

(PGS. TS; Viện Việt Nam học và Phát triển, ĐHQG Hà Nội)

Giáo sư Đoàn Thiện Thuật năm nay bước vào tuổi 80. Tốt nghiệp đại học ngành Văn học (khóa 1956 - 1959), thông thạo hai thứ tiếng Anh và Pháp, ông được phân công giảng dạy, nghiên cứu ngôn ngữ học-một chuyên ngành mới ra đời lúc đó. Bắt đầu từ đây, tình yêu ông dành cho ngôn ngữ học cứ lớn dần theo thời gian cùng với những thành tựu khoa học và giờ đây có thể khẳng định rằng khoa học ngôn ngữ đã trở thành một phần tất yếu không thể thiếu trong cuộc đời ông.

Ở GS Đoàn Thiện Thuật đã hình thành một tác phong làm việc rất chuẩn mực, một phong cách giảng dạy độc đáo, nghiêm túc, cẩn kẽ, chậm rãi, rành mạch. “Cái gì nắm vững thì được diễn đạt sáng sủa”, đó là một danh ngôn Pháp thường được ông nhắc đến khi nói về cách thức giảng bài của mình.

Trong những năm chiến tranh chống Mỹ, tại huyện Đại Từ (Thái Nguyên) ông đã giảng chuyên đề lí thuyết về âm vị học. Và chính những năm tháng ấy, dưới ngọn đèn dầu ông đã viết bản thảo cuốn *Ngữ âm tiếng Việt*. Khi trường Đại học Tổng hợp sơ tán lên Thái Nguyên, chính quyền địa phương (khi đó là Khu tự trị Việt Bắc) cho biết đang gặp khó khăn trong việc lựa chọn tiếng chuẩn của ngôn ngữ Tày Nùng để dùng vào việc phát thanh. Để thực hiện đề tài *Xác định tiếng chuẩn của ngôn ngữ Tày Nùng*, suốt trong 5 năm, GS Đoàn Thiện Thuật đã ngược xuôi, từ Đồng Văn, Quản Bạ, Mèo Vạc, Hoàng Su Phì đến Bản Giốc (Trùng Khánh), lẫn lộn cùng sinh viên khảo sát, nghiên cứu. Kết quả là, trong những năm 70 của thế kỉ XX, trường Đại học Tổng hợp đã lựa chọn đề tài này tham gia cuộc Triển lãm Thành tựu Kinh tế quốc dân tại Giảng võ. Ba năm tiếp theo từ năm 1971-1974, trước yêu cầu của thực tế nước nhà là xây dựng những mức chuẩn Việt Nam trong quá trình phát triển của trẻ em từ 0 đến 3 tuổi về sinh lí, tâm lí, trong đó có ngôn ngữ, ngành ngôn ngữ học trường Đại học Tổng hợp Hà Nội đã động viên cả thầy lẫn trò vào việc điều tra thực tế nghiên cứu và GS Đoàn Thiện Thuật đóng vai trò “tổng chỉ huy”. Ông cùng với đồng nghiệp trực tiếp hướng dẫn sinh viên đến các nhà trẻ ở nhiều thành phố và vùng nông thôn từ Hưng Yên đến Quảng Ninh tiến hành khảo sát, miêu tả đặc điểm ngôn ngữ của trẻ em ở những lứa tuổi khác nhau tại những vùng miền khác nhau.

GS Đoàn Thiện Thuật đã đem kiến thức ngôn ngữ học phục vụ cuộc sống, như tham gia với Viện Tai Mũi Họng trong việc đo thính lực bằng lời, với Đài phát thanh Tiếng nói Việt Nam trong việc đo độ rõ của tiếng nói ở cuối đường truyền. Trong khuôn khổ hợp tác khoa học giữa Viện Đông phương học thuộc Viện Hàn Lâm Khoa học Liên Xô với Viện Ngôn ngữ học của Việt Nam, một số đợt điều tra điền dã chung, thu thập các dữ liệu về ngôn ngữ các dân tộc thiểu số ở Việt Nam đã được tổ chức. GS Đoàn Thiện Thuật cùng các đồng nghiệp Việt và Nga đã nghiên cứu tiếng Chăm Thuận Hải, tiếng Chăm Châu Đốc và đặc biệt là tiếng Khmer Nam Bộ. Cùng với thành quả nghiên cứu, ông đã hướng dẫn nhiều luận văn

tốt nghiệp làm về nhiều ngôn ngữ dân tộc thiểu số ở Việt Nam. Khi thành lập Trung tâm Hợp tác Nghiên cứu Việt Nam (sau trở thành Trung tâm Nghiên cứu Việt Nam và Giao lưu Văn hóa, cơ sở tiền thân của Viện Việt Nam học và Khoa học Phát triển, Đại học Quốc gia Hà Nội), GS Đoàn Thiện Thuật đã trực tiếp đào tạo được nhiều cán bộ có năng lực giảng dạy và nghiên cứu với chất lượng cao. Cùng các giáo viên trẻ của Trung tâm, ông đã chủ trì bộ sách *Tiếng Việt cho người nước ngoài* ở bậc A, B, C theo phương pháp dạy-học hiện đại. Hiện nay bộ sách này đang được sử dụng rộng rãi không chỉ ở Việt Nam mà còn ở nhiều trung tâm Việt Nam học trên thế giới.

Quan hệ quốc tế rộng rãi là một ưu thế nổi trội của GS. Đoàn Thiện Thuật. Tận dụng cơ hội được cử làm Giáo sư thỉnh giảng tại Ban Việt ngữ, Trường Đại học Paris VII, Cộng hòa Pháp, GS Đoàn Thiện Thuật đã đến làm việc tại Phòng Ngữ âm thực nghiệm của GS Gsell ở Đại học Paris III và trở thành đồng nghiệp gần gũi với GS A. G. Haudricourt, GS M. Ferlus, những nhà khoa học nổi tiếng về ngữ âm học lịch sử với nhiều ứng dụng trong nghiên cứu các ngôn ngữ ở Đông Dương và châu Đại Dương. Ông đã được GS Hoàng Xuân Hãn chuyển cho tư liệu viết tay của Bento Thiện để viết các bài nghiên cứu về Chữ Quốc ngữ thế kỷ XVII. Cơ hội được tiếp xúc với kho lưu trữ của Hội Truyền giáo nước ngoài đã giúp ông hoàn thành cuốn *Chữ Quốc ngữ thế kỷ XVIII* gồm các tư liệu công bố dưới dạng ảnh, kèm theo chú thích và khai thác về các mặt văn tự, ngữ âm, ngữ pháp, từ vựng và phong cách học- một công trình có giá trị đặc biệt đối với việc nghiên cứu lịch sử văn tự Việt Nam.

45 năm hoạt động, cống hiến với tư cách là nhà giáo, nhà khoa học, GS. Đoàn Thiện Thuật đã được Nhà nước phong tặng danh hiệu cao quý *Nhà giáo Nhân dân, Huân chương Lao động hạng nhì* và nhiều huy chương khác. Đặc biệt, năm 2012, trong đợt Nhà nước trao tặng giải thưởng Khoa học Công nghệ cho các công trình khoa học tiêu biểu, ông vinh dự được trao giải thưởng Nhà nước cho công trình *Ngữ âm tiếng Việt*. Đây là niềm vinh dự lớn không chỉ đối với riêng ông mà còn là vinh dự chung của ngành Ngôn ngữ học Việt Nam.

Nhân dịp GS Đoàn Thiện Thuật tròn 80 tuổi, một nhóm cựu sinh viên trường Đại học Tổng hợp Hà Nội đã hoàn thành cuốn sách *Nghĩ về Thầy: Giáo sư Đoàn Thiện Thuật*. Đây là một món quà tình cảm đối với GS Đoàn Thiện Thuật, thầy của các thế hệ sinh viên đã từng vinh dự được làm học trò của thầy.

NHỮNG CÔNG TRÌNH KHOA HỌC TIÊU BIỂU
CỦA GS.TS ĐOÀN THIỆN THUẬT

- *Hỏi - Đáp về ngữ pháp tiếng Việt* (viết chung). Nxb Khoa học Xã hội, HN, 1974.
- *Ngữ Âm tiếng Việt*. Nxb Khoa học Xã hội, HN 1977 (và các lần tái bản sau này).
- *Parler Vietnamien* (viết chung). Nxb Sudest - Asie, Paris, 1984.
- *Tiếng Dao* (viết chung). Nxb Khoa học Xã hội, Hà Nội, 1992.
- *Dẫn luận ngôn ngữ học* (viết chung). Nxb Giáo dục, HN 1994.
- *Tay - Nung Language in the North Vietnam*. Tokyo Univ of Foreign Studies Press, Japan, 1996.
- *Nói tiếng Hàn Quốc* (viết chung). Nxb Samji, Seoul, 1997.
- *Thực hành tiếng Việt A,B,C* (chủ biên). Nxb Thế giới, HN 2000.
- *Lược sử Việt ngữ học* (viết chung). Nxb Giáo dục, HN 2005.
- *Chữ Quốc ngữ thế kỷ XVIII* (sưu tầm và chủ biên). Nxb Giáo dục, HN 2008.

